

הצבא - קווים לדמותו

מטרות:

- להכיר את הסיבות לקיומו של צבא במדינה.
- לדון בתפיסות השונות של המשתתפים לגבי הצבא.
- להכיר את מאפייניו של הצבא ולהבין את ההכרח שבהתנהלותו.

(מועמד לגיוס שתופס את הצבא כמקום חסר הגיון שפועלים בו באופן אקראי, יתקשה להסתגל למערכת הצבאית. שיחה עם המשתתפים על מצבים שונים תסייע להם להבין את דרכי ההתנהלות ותאפשר להם לאמץ זווית הסתכלות אחרת).

לפניכם שלוש הצעות לפעילות. ניתן לבחור את כולן או חלקן:

הצעה מס' 1: למה צריך צבא?

(מבוסס על רעיון של ד"ר משה ישראלשווילי)

עזרים: 5 כרטיסי תפקיד

מהלך ההפעלה

במליאה

1. המנחה מחלק כרטיסי תפקיד לחמישה משתתפים:
 - אזרח ישראלי שגר בשדרות
 - ישראלי יורד שחי בארצות הברית
 - לוחם חמאס בעזה
 - סטודנט שגר ברחוב שיינקין בתל אביב
 - תלמיד כיתה י"ב
2. המנחה מכריז בקול:

"ראש הממשלה הודיע אמש בטלוויזיה על ביטול שירות חובה ועל הקמת צבא התנדבותי במקומו."
3. כל בעל תפקיד יגיב להכרזה בהתאם לתפקידו.
4. **דיון:** מה ההבדל בין התגובות? ממה נובע ההבדל? (מניעים אישיים, לאומיים, בינלאומיים), מה ניתן להסיק מהוויכוח הזה לגבי חשיבות השירות הצבאי?, מה אנו מרגישים לגבי חובה זו?

הצעה מס' 2: מה זה צבא בעינינו?

◀ עזרים:

נספח מס' 1: דף מטאפורות

נספח מס' 2: כרטיסי שכה

למנחה:

להצעה זו שני חלקים, המדגימים זוויות שונות מעולם השירות הצבאי.

◀ מהלך ההפעלה

חלק א':

שלב א' – אישי

- המנחה יחלק דפי מטאפורות למשתתפים. המשתתפים יתכוננו בדף המטאפורות שלפניהם ויבחרו מטאפורה המתאימה בעיניהם לחיים בצבא.
- המשתתפים יציירו את המושג "צבא" בכל דרך מופשטת או מוחשית שיבחרו.

שלב ב' – במליאה

שאלות לדיון:

1. איזו מטאפורה נבחרה? מדוע? מה היא מסמלת?
 2. איזה ציור צויר? מדוע? מה הוא מסמל?
- למנחה:** על פי תשובות המשתתפים לשאלות 1-2 רשום קטגוריות ומושגים שחוזרים בדבריהם.
3. הצבא הוא מערכת היררכית המורכבת מוותק ודרגה. אילו מערכות היררכיות נוספות אתם מכירים? באילו נתקלתם? (עבודה, בית ספר).
 4. מה ההבדל בין המסגרת הצבאית למסגרות אחרות שאתם מכירים בחיי האזרחות מבחינת ההיררכיה? אילו תחושות מעוררות בכם מערכות היררכיות?
 5. להבדיל ממערכות אחרות, הצבא הוא מערכת טוטאלית שאתם משתייכים אליה בכל שעות היום והלילה (גם מי שמשרת קרוב לבית). העבודה, שעות הפנאי והשינה יהיו כלולים יחד באותה מסגרת, לפחות עבור חלקכם. איזו הרגשה מתעוררת אצלכם בעקבות מחשבה על שייכות לארגון טוטאלי? (תחושה של היעדר פרטיות והיעדר חופש לצד תחושת יציבות וביטחון ובהירות).
 6. התביעה היא לעשות ולהיות כמו כולם. האם אתם חוששים מפני פגיעה באפשרויות הביטוי הייחודיות שלכם כפרטים?
 7. הצבא הוא ארגון שאינו דמוקרטי ואינו מנוהל על פי החלטת הרוב, אך על פי שהוא שייך למדינה דמוקרטית. הפקודות הניתנות לא נועדו לוויכוח אלא לביצוע. כך גם החוקים הם מאוד ברורים ונוקשים. לכל מעשה יש תגובה ולכל עבירה על חוק תגובה מיידית וסנקציות ענישה. מדוע זה כך, לדעתכם?

חלק ב':

שלב א' - קבוצתי

- המשתתפים מתחלקים לקבוצות בנות 3-4 חברים. כל קבוצה תקבל טבלת "זו עברית זו?" (נספח מס' 2).
- כל קבוצה תשכתב את השיחה הכתובה לשפה תקינה או ספרותית.

שלב ב' - במליאה

1. מה הרציונאל של שפה זו וכיצד היא נוצרה לדעתכם?
2. כיצד מרגיש חייל חדש העומד לפני חייל ותיק ושומע את השפה הזו? (בתחילה חשים ריחוק, זרות, חוסר שייכות, ופער גדול).

למנחה:

פירוש הטבלה:

1. "תזיז ת'עצמך" - גש לכאן בבקשה.
2. "צא מההלם" - עשה זאת מהר.
3. "כשאני מדברת אתה שותק" - אני מציעה שלא ניכנס אחד לדברי השני.
4. "סע מפה" או "היית פה" - תזדרז, המשך הלאה....
5. "טוחן" - נשחק מרוב עבודה.
6. גש לש.ג. עם המ.ק. ואמור לס. מ"פ. שהגעת ובקש שיחליפו אותך - תגיע לשומר בשער עם מכשיר הקשר ואמור לסגן המפקד שהגעת.

דיון מסכם במליאה:

1. מה התחדש לכם במהלך הפעילויות על "דמותו" של צה"ל?
2. כיצד לדעתכם ניתן להיערך לקראת הגיוס סביב הנושאים שעלו בהפעלה?
3. אילו תחומים נראים לכם קלים להסתגלות? אילו תחומים קשים יותר? מדוע?

צבא כמטאפורה

נספח מס' 2: כרטיסי שפה

זו עברית זו?

מפקדת: חייל, ת'זיז תעצמך לפה, יאללה צא מההלם.

חייל: כן המפקדת.

מפקדת: כשאני מדברת אתה שותק. מה המצב?

חייל: אני טוחן פה משמרות ולא מחליפים אותי.

מפקדת: גש לש.ג. עם המ.ק. ואמור לס. מ"פ. שהגעת ובקש שיחליפו אותך.

יאללה סע מפה.

הצעה מס' 3: למצוא הגיון בשיגעון: למה זה ככה?

מטרות:

- להכיר מצבים מחיי הצבא המחייבים משמעת ועמידה בכללים.
- לעמוד על הקשיים המתעוררים במעבר ממסגרת אזרחית למסגרת צבאית.

עזרים:

כרטיסי אירוע (נספח)

מהלך ההפעלה

שלב א' - קבוצתי

המשתתפים מתחלקים לקבוצות. כל קבוצה מקבלת כרטיס אירוע ומתבקשת לנסות להסביר את ההיגיון בפקודה שניתנה או בתגובה.

שלב ב' - במליאה

דיווח הקבוצות.

שאלות לדין:

1. האם התנסיתם במקרים דומים?
2. מה הרגשתם במקרים הנ"ל?
3. מה אתם חשים למקרא האירועים?
4. כיצד ניתן להגיב על אירועים מעין אלו?

העשרה למנחה:

צה"ל נבחן בעת מלחמה. על החיילים להסתער לעבר המטרה בשעת סכנה, בניגוד לאינסטינקט הטבעי שלנו המורה לנו דווקא לברוח בעת סכנה. כדי שחייל יצליח לתפקד בשעת מלחמה עליו להיות ממושמע באופן מוחלט, לפעול על פי פקודות של מפקדיו, לפעול בעבודת צוות וכו'.

מקרה א': במקרה זה המפקד רוצה ללמד את חניכיו שעליהם להישמע לו ולפקודה גם אם היא נראית להם לא הגיונית. ברצונו להעביר את המסר שלפקודה חייבים לציית.

מקרה ב': צה"ל מנסה להבהיר למתגייסים הצעירים שבעולם שאליו הגיעו חל שינוי דרמטי ביחס לסמכות. בצבא כל מפקד ואפילו זוטר הוא בעל סמכות ללא עוררין.

מקרה ג': מחנכים בצבא לאחידות. רמת הביצוע קשורה לתוצאה של פעולות צוות. כמו כן יש להביא את כל החיילים לאותה רמת ביצוע.

מקרה ד': המקרה מדגים את רצונו של הצבא להנחיל לחייליו את ההבנה שמשמעת מוחלטת היא חשובה, ודרך תרגול נוסף לומד החייל להכיר בסמכותו של המפקד, כמו כן נדרשות עבודת צוות, ואחריות הדדית כל הזמן.

מקרה ה': באמצעות חוסר הוודאות מדמה הצבא מצבי אמת כמו במלחמה שבה יש מיזה רבה של חוסר ודאות.

נספח: כרטיסי אירוע

כרטיס אירוע מס' 1:

סמל מורה למחלקה שלו:

"מחלקה שתיים - צאו החוצה מהחדר עם כל הציוד תוך שישים שניות, זוז".

החיילים מסתערים על הדלת אך שוב ושוב אינם מצליחים לעמוד במשימה.

הזמן שנתן המפקד כנראה לא ריאלי לביצוע המשימה. אז מה ההיגיון?

האם ניתן להשוות מקרה זה למקרים אחרים בחייכם כאזרחים?

כרטיס אירוע מס' 2:

במסדר בוקר בודקים גילוח. המפקד עובר לפני שורת חיילים מתוחה. מביט בפניו של כל אחד. המפקד בוחן אותי. הוא מביט בי. אני לא מעז להביט בו חזרה. זה ההסכם. הוא עם משקפי שמש. לי אסור. זה שובר דיסטנס. מפקד אחד בודק את הגילוח עם פיסת נייר. מעביר אותה על העור שלי נגד כיון צמיחת הזיפים... במקומות שלא מגולחים נפגמת תנועת הנייר. התגלחת הבוקר? כן המפקד. לא נראה לי. אתה משקר. אני לא משקר... אל תענה לי. תוסיף לך שעת שמירה בלילה. (מתוך: ציפי גון גרוס, "הורים מתגייסים - צבא, משפחה ומה שביניהם", כתר, 2003)

האם ניתן להשוות מקרה זה למקרים אחרים בחייכם כאזרחים?

כרטיס אירוע מס' 3:

כל התיכון הייתי ראש גדול ופתאום באתי לצבא ועשו ממני טיפש. אסור לחשוב, אסור להביע דעה. צריך לשתוק ולבצע את הדברים הכי טיפשיים בעולם וכמו כולם, כגון: לנער את האבק מהשמיכות, לקפל אותן באותו קיפול, לסדר את המיטות באותו אופן וכו'.

מה ההיגיון?

האם ניתן להשוות מקרה זה למקרים אחרים בחייכם כאזרחים?

כרטיס אירוע מס' 4:

מחלקה 3 לא הצליחה לעמוד במשימה שהמפקד נתן לה ולהסתדר תוך זמן קצוב בצורת ח'.
למעשה, ערן הגיע באיחור. הסמל אומר למחלקה:
"לא הצלחתם לעמוד בזמן. רוצו עד העץ וחזרה 30 שניות. זוז." ערן שוב מגיע אחרון.
והסמל אומר שוב: "לא הצלחתם לעמוד בזמן. רוצו עד העץ וחזרה 30 שניות. זוז."

- אם ערן מאחר, למה כולם צריכים להיענש? מה ההיגיון?
- האם ניתן להשוות מקרה זה למקרים אחרים בחייכם כאזרחים?

כרטיס אירוע מס' 5:

שתי בנות משוחחות בטירונות.
מירב: "מה עושים היום בערב?"
טל: "לא יודעת. המפקדת עוד לא אמרה."
מירב: "יוצאים הביתה ביום שישי?"
טל: "אולי עוד לא אמרו לנו."
מירב: "לאן ישבצו אותנו בסוף הטירונות?"
טל: "אין לי מושג."
מירב: "למה מסתירים מאיתנו את כל המידע הזה? מה ההיגיון?"
 האם ניתן להשוות מקרה זה למקרים אחרים בחייכם כאזרחים?

